

Vergaderjaar 2015–2016

32 623

Actuele situatie in Noord-Afrika en het Midden-Oosten

Nr. 161

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 26 januari 2016

Met verwijzing naar de brief over de Nederlandse inzet in Jemen (Kamerstuk 32 623, nr. 15) van 21 mei 2015 en het Algemeen Overleg van 4 november 2015 (Kamerstuk 32 623, nr. 159) met de Minister van Buitenlandse Zaken over Jemen, informeer ik u graag in het kort over de huidige Nederlandse hulpinspanningen in Jemen.

De actuele politieke en veiligheidssituatie hebben zoals bekend geleid tot veranderingen in de bilaterale relatie. Zoals de Minister van Buitenlandse Zaken tijdens het Algemeen Overleg aangaf zijn de belangrijkste veranderingen:

1. Het verschuiven van een aanzienlijke deel van de hulpinspanning naar humanitaire hulp,
2. Financiële en diplomatieke steun voor vredesopbouw en conflictresolutie door de VN (inclusief de participatie van vrouwen, in overeenstemming met VN Veiligheidsraadresolutie 1325)
3. Goede aansluiting van humanitaire hulp op wederopbouw en ontwikkeling.

De wijze waarop Nederland zich politiek en diplomatiek inzet in Jemen is tijdens het Algemeen Overleg uitgebreid aan de orde gekomen. In deze brief beperk ik mij tot de contouren van de hulpinspanningen welke in detail zijn toegevoegd in de annex bij deze kamerbrief.

Actuele ontwikkelingen

In minder dan een jaar is Jemen, het armste land op het Arabisch schiereiland, door de oorlog in grote problemen geraakt. De positieve ontwikkelingsresultaten op het gebied van sociale vooruitgang en water die mede dankzij de gezamenlijke inspanningen gedurende de afgelopen 30 jaar bereikt zijn, staan onder druk. Veel gebieden liggen in puin en de

handel ligt vrijwel stil. Het geweld heeft scholen en ziekenhuizen verwoest. De veiligheidssituatie in Jemen is dramatisch verslechterd: luchtaanvallen, bombardementen en gevechten op de grond zijn aan de orde van de dag.

De Hoge Commissaris voor de mensenrechten bij de VN stelde al in juli 2015 vast dat alle partijen in het conflict in Jemen zich schuldig maken aan mensenrechtenschendingen. Volgens recente gegevens van UNOCHA zijn er sinds de start van het conflict eind maart 2015 al meer dan 5.600 doden en 32.000 gewonden. De burgerbevolking lijdt zwaar onder de gevolgen van het gewapend conflict. Daarbovenop is Jemen in november jl. ook nog eens getroffen door uitzonderlijke zware regenval bij de cyclonen Chapala en Megh en door een sprinkhanenplaag.

De Nederlandse inspanningen in Jemen

Nederland heeft op basis van de jarenlange relatie met Jemen een uitstekende reputatie onder de Jemenitische bevolking. Van oudsher is slechts een beperkt aantal Europese partners betrokken bij de ontwikkeling van het land. Het is daarom belangrijk – ook vanwege de toegenomen instabiliteit in de ring rondom Europa – dat Nederland in tijden van conflict en crisis één van die partners blijft. Andere actieve donoren zijn de EU, Duitsland, het VK en de Golfstaten.

Humanitaire hulp

De VN heeft Jemen begin juli 2015 als een humanitaire ramp van het hoogste niveau gekwalificeerd. Op dit moment zijn meer dan 21 miljoen mensen afhankelijk van humanitaire hulp. Dat is ruim 82% van de totale bevolking. Ruim 14 miljoen mensen kampen met voedselonzekerheid. Bijna 2 miljoen kinderen riskeren ondervoeding. Ook is er een groot gebrek aan medicijnen, schoon water en brandstof.

Nederland heeft daarom in 2015 in totaal EUR 22 miljoen beschikbaar gesteld voor humanitaire hulp voor Jemen: EUR 12 miljoen voor het *Yemen Humanitarian Pooled Fund (YHPF)* van de VN, EUR 9 miljoen via de Dutch Relief Alliance en EUR 1 miljoen aan het International Committee of the Red Cross. De VN kan de Nederlandse bijdrage aan het Pooled Fund flexibel inzetten op basis van de noden van de getroffen bevolking. Onder leiding van CARE Nederland voerden vijf ngo's uit de Dutch Relief Alliance gezamenlijke hulpactiviteiten uit op het gebied van water en sanitatie, gezondheidszorg, voedselzekerheid, bescherming en noodopvang in de gebieden Abyan, Aden, Amran, Hajjah en Sana'a. In 2016 zal Nederland blijven bijdragen aan het verlichten van de humanitaire noden in Jemen. Hiervoor is voorlopig EUR 10 miljoen gereserveerd voor het YHPF en EUR 300.000 voor de Dutch Relief Alliance.

Vanuit het Stabiliteitsfonds levert Nederland een financiële bijdrage van USD 1,5 miljoen aan het Verificatie- en Inspectiemechanisme van de VN, gericht op het verbeteren van de toegang van commerciële goederen via zee. De aanvoer van voedsel, medicijnen en brandstof was lange tijd moeilijk door de zeeblokkade, terwijl Jemen grotendeels afhankelijk is van voedselimporten. Via de havens van Hudaidah en Aden komt sinds kort weer voedsel en brandstof het land binnen. Het mechanisme van de VN moet die toevoer verder verbeteren. Het blijft echter moeilijk om noodhulp op de juiste plaats te krijgen, vanwege de aanhoudende gevechten en de verwoesting van wegen en bruggen door de bombardementen.

Vrede, veiligheid en stabiliteit

Voorkomen moet worden dat Jemen verder destabiliseert. Daarom roept Nederland – sinds het begin van de bombardementen eind maart 2015 – de partijen in het conflict op om tot een politieke oplossing te komen. Om deze oproep kracht bij te zetten ondersteunt Nederland de inspanningen van de VN Gezant om de strijdende partijen bij elkaar te brengen.

Het kabinet heeft hiertoe een bijdrage van 1 miljoen USD aan het kantoor van de VN Gezant ter beschikking gesteld. Daarnaast steunt Nederland de actieve deelname van tribale en religieuze leiders, alsmede Jemenitische vrouwen in het proces van transitie van oorlog naar vrede. Het kabinet wil inzetten op initiatieven die vertegenwoordigers van de verschillende partijen informeel met elkaar in contact brengen.

Voor de lange termijn stabiliteit van Jemen zijn een legitieme en capabele overheid, het goed functioneren van de rechtsstaat en de bestrijding van corruptie essentieel. Zodra er een vredesakkoord is moeten ex-strijders een alternatief bestaan vinden en moeten het leger en de politie een afspiegeling van de bevolking worden. Steun voor de veiligheidssector is cruciaal.

Nederland levert een bijdrage aan het documenteren van mensenrechtenschendingen. Op basis van diverse rapporten van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten heeft het kabinet besloten een lokale organisatie die mensenrechtenschendingen documenteert financieel te ondersteunen. De naam van deze organisatie is uit veiligheidsoverwegingen weggelaten uit het bijgevoegde overzicht¹.

In september 2015 heeft de Jemenitische regering de nationale commissie die onderzoek moet doen naar mensenrechtenschendingen nieuw leven in geblazen. Nederland wil dat er een onafhankelijk en geloofwaardig onderzoek plaatsvindt naar alle mensenrechtenschendingen in Jemen sinds de start van het conflict. Nederland volgt daarom het werk van de nationale commissie op de voet. Daarnaast stelt het kabinet de mensenrechtensituatie veelvuldig aan de orde in de VN, de EU, maar ook in bilaterale contacten.

Aansluiting van noodhulp op wederopbouw en ontwikkeling

Waar de veiligheidssituatie het toelaat worden lopende programma's op het terrein van gezondheid, drinkwater en sanitatie voortgezet. Dit zijn programma's die inspelen op acute humanitaire noden. Zo'n 16 miljoen mensen in Jemen zitten zonder schoon drinkwater en sanitaire voorzieningen. Waterinstallaties zijn kapot gebombardeerd of buiten werking door gebrek aan brandstof voor de pompen. Mensen drinken nu onveilig water wat kan leiden tot levensbedreigende epidemieën als cholera en diarree. Door Nederland ondersteunde drinkwater programma's voorzien in de huidige omstandigheden in een grote behoefte. Deze programma's richten zich op de aanleg van drinkwatervoorzieningen, het zuiveren van vuil water en voorlichting op het gebied van hygiëne. Door het wegvallen van zorg in reguliere ziekenhuizen en medische hulpposten maakt een steeds grotere groep mensen gebruik van de 11 nog goed functionerende klinieken van Marie Stopes International, van oorsprong geboorteklinieken, die Nederland financieel ondersteunt. Op dit moment zorgt het programma ervoor dat zo'n 285 vroedvrouwen nog altijd, ondanks de oorlog, hun werk doen. Naast de zorg voor moeders en kinderen wordt gezorgd voor medicijnen en schoon drinkwater.

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

De Nederlandse inzet op schoon water, sanitaire voorzieningen en reproductieve gezondheid en rechten moet leiden tot verbeterde toegang tot basisvoorzieningen. Na de oorlog kunnen deze gezondheids- en waterprogramma's dienen als opstap voor wederopbouw en verdere ontwikkeling. De jarenlange Nederlandse ervaring en betrokkenheid bij de ontwikkeling van partnerland Jemen komt daarbij goed van pas. Nederland werkt nauw samen met de VN, Wereldbank, EU en regionale partners in de planvorming voor wederopbouw.

Tot slot

Het conflict en het geweld dat plaatsvindt heeft er mede toe geleid dat het land een toevluchtsoord is geworden voor gewelddadig terrorisme en dat vluchtelingenstromen (nationaal en internationaal) toenemen. De urgentie voor conflictbeslechting is hoog, zowel voor de stabiliteit van de regio als voor de stabiliteit van de ring rondom Europa. De ontwikkelingen in Jemen hebben immers ook gevolgen voor Nederland. Vanwege handelsroutes voor de scheepvaart, de aanwezigheid van terroristische groepen en groeiende regionale vluchtelingenstromen dienen de Nederlandse inspanningen gericht op vrede, veiligheid en stabiliteit in Jemen ook Nederlandse belangen.

Het kabinet ziet de hervatting van gesprekken tussen de verschillende Jemenitische partijen onder leiding van de VN-gezant voor Jemen als een voorzichtige stap in de goede richting. Een inclusief politiek akkoord is een voorwaarde voor een duurzame oplossing van het conflict.

Zoals het kabinet in de vorige brief over Jemen reeds schreef, heeft Nederland een jarenlange relatie met Jemen op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Jemenieten die in 2011 en 2012 in opstand kwamen zijn diep teleurgesteld over de huidige ontwikkelingen. Het kabinet wil de Jemenitische bevolking niet in de kou laten staan. Een politieke oplossing van het conflict, ondersteund door humanitaire hulp en nieuwe ontwikkelingsinitiatieven, is hard nodig om verder afglijden van het land te voorkomen. Nederland wil daaraan een bijdrage blijven leveren.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen